

időben eszközölt minden átdolgozásnak hasonlithatatlanul felette áll. Meg van benne őrzve a Károli-fordításnak ó-zamata, de a forma szabályosabb és a stylus sajátossága az eredetivel egyezőbb. Az ó-szövetség ugy olvasódik most, mint csaknem egy új munka. Réginek a régi, de izlésünkhez közelebb hozott s ezért új és jobban olvasódik. És ez átdolgozást látva, csakis kívánni lehet, hogy az újszövetség is, melynek Károli-fordítását egy újabb kijavítás nem hogy javította volna, hanem összetörte, minél hamarább hasonló módon dolgoztassék át.

The Education of the Religious Imagination. An address delivered in Manchester College, Oxford, on October 18-th, 1898, by J. Estlin Carpenter, M. A. 1—46 l. E czimen jelent meg az a értekezés, melylyel Dr. Carpenter Estlin József tanár az angol unitáriusok theologiai akadémiáján az iskolai évet megnyitotta. Az értekezés a vallási képzelem neveléséről szól. A hívő értelmi igazolását keresi a vallásnak. A vallástudomány tanítójának feladata, hogy ebben elősegítse. A mig az a felfogás uralkodott, hogy a vallásokat két osztályba lehet osztani, az igaz vallásra és a hamis vallásokra, a theol. tanítónak csak rá kellett mutatni az igaz vallásra és annak dogmáit előadni. De a feladat első sorban nem ez, hanem az, hogy a theol. tanulónak szellemi látását, nevelését és világosítását munkálják, hogy maga tudja a vallásnak, a hitnézeteknek az igazolását végrehajtani. A benső látásra minden ismeretnél szükség van. Azt a külső világról való ismeret éppen ugy nem nélkülözheti, mint a theol. ismeret. Az értekezés aztán áttér a nagy vallásrendszerek különböző istenfogalmaira, mivel előadandó tárgyának főbb pontjait jelölte meg. Valódi tudós munka.

Női imakönyv. Szívemet hozzád emelem. Elmélkedések és imádságok nők számára. Irta Boros György. Egy nagy hiányt akar ez imakönyv pótolni, melyet már régóta éreztünk mindnyájan, a mennyiben a jelenkor női kedélyének megfelelő imakönyvünk nem volt. Szerző és az ő czélja sokkal közelebb állanak hozzánk, hogy sem reájuk akár dicsérő, akár bíráló észrevételeket tehetnénk s maga az imádkozás és vallásos elmélkedés is oly egyéni dolog, hogy módjának megítélésénél csakis az egyéni izlés mondhat véleményt. Hiszszük, hogy sokan vannak, kiknek lelki szükségeivel ez imák és elmélkedések meg-egyeznek. Örömmel látjuk, hogy a sajtó is elismeréssel fogadta a csinos kiállítású könyvecskét. Karácsonyi ajándéknak is igen alkalmas. Kapható szerzőnél Kolozsvárt 1 frt 20 kros, 3, 5 és 7 frtos kiadásokban. (g.)

Az ó-zsidó bűvészet. Irta Dr. Blau Lajos tanár. Budapest. I—VII. s 1—148 l. Az utóbbi években sok bűvészpapyrus került napfényre, melyekről egész könyveket irtak. Az ó-zsidó bűvészetet az illető tudósok, mint az emberi gondolkodás és hit egyik érdekes fejezetét tekintik. Szerző eredeti forrásokból merítve ismerteti a régi zsidó bűvészetet. Munkájának tartalma: I. Babona, varázslás és a szellemekben való hit. II. A varázslás elterjedtsége a zsidók körében. III. A varázslás czéljai és hatásai. IV. Varázseszközök. A varázslás lényege az az „állítólagos művészet, melynek segítségével érzéki eszközökkel érzékfeletti hatásokat lehet elérni“. És ez a zsidóknál nagyon el volt terjedve. A minthogy ma is számtalan „esodarabbik“ találatnak. A zsidó Egy Isten-hitnek babona, varázslás, bűvészet a kisérfői. Dr. Blau ezt főleg khald-babyloniai és egyiptomi befolyásokra vezeti vissza. Az ó-zsidó bűvészet ideje körülbelül a keresztény időszámítás első félezer éve. De a középkori zsidó varázslat megértéséhez is kulcsot szolgáltat. Nagy gonddal van a munkában összegyűjtve mindaz, a mi tárgyához tartozik. Sok helyt idegenszerűen ír, de a rendszeres előadás kiváló érdeme.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bedő Albert adománya. Főt. Ferencz József püspök úr a főtanácsn szép adományt jelentett bé, melyet itt külön is felemlítünk. Bedő Albert nyugalmazott országos főerdőmester és országgyűlési képviselő 500 frtot ajándékozott Szent-Ábrahám Mihály mult százbeli

püspök „Summa universae theologiae christianae secundum unitarios“ című munkájának magyar nyelven való kiadására. A fordítást Albert János nyugalm. tordai lelkész és Derzsi Károly tanár fogják végezni. A Szentábrahámi munkája, mely latin nyelven íratott, eddig sokak előtt elrejtett volt. Most ez a nagylelkű adomány nyilvánosságra hozza az unitárius egyház egyik legtudósabb férfiának hittani művét. Az adományról és czéljáról a legnagyobb elismeréssel szólhatunk.

Kovács József adománya. Kovács József hódmezővásárhelyi birtokos, afa és neje 500 frtot adtak hódmezővásárhelyi egyházközségünknek. Eddig is több alkalommal kimutatták jóindulatukat, áldozatkészségüket. Most e nagyobb összeggel kivánták az eklézsia vagyonát gyarapítani. Az egyház hálás köszönettel fogadta a nemesszívű hitrokokok vallásos buzgóságának ez újabb bizonyítékát.

Magyari Mihály, egyh. tanácsos, szerkesztő, 50 frt alapítványt tett, kolozsvári főiskolánk ifjusága számára, hazafias szónoki beszédek jutalmazására. Ez alapítvány is a jelenévi főtanácson jelentetett bé.

Dr. Martineau szobra. Az angol unitáriusok oct. 18-án leplezték le oxfordi theol. akademiájukon Dr. Martineau szobrát. Dr. Drummond az akademia igazgatója elismeréssel adózott a mű készítőjének, Pinkernek, hogy művészete csaknem a megszólalásig hiven állította elé a kiváló bölcész, pap és tudós alakját. Azután hosszabb beszédben méltatta azt a munkásságot és befolyást, melylyel dr. Martineau egy nonconformista, nem anglikán intézetből a nemzeti életet megtermékenyítette. A kik egykor nem adtak helyet a londoni tudomány-egyetem collegiumában a jeles bölcselelnek, ma azok is ünneplik, s annál inkább azok, a kik akkor is szerettek volna helyet adni. Tényleg az ünnepélyen az oxfordi egyetemnek több képviselője vett részt, s közülök dr. Caird beszédet is tartott. „Dr. Martineau, mondotta, egyike azoknak, kiknek befolyása ez ország erkölcsi és vallási gondolkozására oly nagy, oly széleskörű és mély volt, hogy nemcsak barátai, vagy hitrokonai mondhatják őt magukénak, hanem az egész nemzet. Ő mindig az igazságot kereste, dogmatikai fentartás és félelem nélkül. Gondolata mindig az egyetemet kereste, úgy hogy munkáinak főczélja az volt, hogy oly nézletpontot találjon, melyből a kereszténység különböz, egymással ellentétes formái alatt lehessen látni az egységet. Ezen a módon növelte a rokonszenvet a különböző egyházak közt, megvilágítva az igazságnak ama közös alapját, mely a különbségek alatt rejlik. Nemes volt tanítása erkölcsi czéljaiban; átfogó, rokonszeves, szeretetteljes, vallásos szellemében. Munkáival nagy hasznára volt a vallásos életnek és eszméi, melyeket közölt, termékenyítőleg hatottak a nemzet vallásos gondolkozására“. Cheyne kanonok levelében Martineaut „a vallás és tudomány nagy jóltevőjének“ mondotta. Ezen kívül még többen fejezték ki levelben rokonszenvüket, köztük a nagyhirű tudós, dr. Müller Miksa.

A német császár új udvari papja. Vilmos, a németek császára udvari főpappnak dr. Dryander berlini lelkész, a jeles szónokot

nevezte ki. Dr. Dryander részt vett a császár palaestinaí útjában s ő avatta fel a jeruzsalemi új protestans templomot. Kinevezését minden oldalról rokonszenvenvel fogadták.

Az angol püspöki egyház a hitnézeteknek a legkülönösebb változatait mutatja. Nem lehet csodálni, ha a pápa mindegyre kísérletet tesz az anglikán egyház romanizálására, mert némely püspök nyilatkozatai elég alkalmasok arra, hogy az ily törekvést bátorítsák. A canterbury-i érsek közelebbről az urvacsoráról úgy nyilatkozott, hogy az nem csupán emlékezési tény, hanem olyan, mely az azzal élőt titokzatos módon egyesíti a Krisztussal, megtisztulást, új erőt, új életet adva, sőt a szellemi dolgokba új belátást. Hogy történik, meghatározni nem lehet; a kenyér és bor, kétségtelen, csak jelképek, de olyan jelképek, melyek szellemi dolgokat foglalnak magukban. A mit a hívő magához vesz, szellemi értelemben tényleg a Krisztus teste és vére. Hooker érsek nézete az volt, hogy a Krisztus jelenléte nem az urvacsorai kenyérben és borban, hanem az azokkal élőben van. Ezelőtt ötven évvel a legtöbb anglikán pap ezt a nézetet vallotta. De most sokan azt tartják, hogy a jelenlét az urvacsora megszentelt elemeiben van és ezt meg lehet engedni. A canterbury-i érsek ugyan tiltakozik a róm. kath. egyház transzsubstanciatio tana ellen, de az urvacsora elemeinek a papi ima által való megszentelését szükségesnek tartja. És ugyanaz az érsek, a ki az urvacsorával való tényleges élésről így nyilatkozik, megengedi azt is, hogy a hol a hívőnek nincs alkalma arra, hogy az urvacsorában ténylegesen részt vegyen, annak jótéteménye számára biztosítva van, ha szívében vágyódik a Krisztussal való ily közösségre. Nem valószínű, hogy az érsek nézetét az egész anglikán papság elfogadja.

A datki egyházköztségbe Kelemen György végzett papnövendék, ki az egyházi zenében is szép készültséget szerzett, neveztetett ki rendes lelkésznek.

A jesuiták. Spanyolország most játszodta le azt a szomorú szerepet, melyet főként a jesuita befolyásnak köszönhet. Elvesztette leg-gazdagabb gyarmatait: Cubát és Manillát. A mi Franciaországot már több idő óta izgatottságban tartja, az utóbbi hetek eseményei teljesen világossá tették, hogy itt is a jesuiták keze működik. A hol az államokban zavar és rendetlenség van, mindenütt ott található e kéz. Párisi levelezőnk a Dreyfus ügyről nekünk ezt írja: „Mily rettenetes ez a Dreyfus-ügy! Egyik gyalázatosság és hazugság a másik után. Napfényre jönnek-e valaha amaz iszonyú dolgok, melyeket elkövettek. Fog-e a per revisioja világosságot deríteni és megnyugvást hozni? kétlelem. Egy tábornok, ki nyílt és egyenes jellemű ember, nekem úgy nyilatkozott, hogy a mit ez ügy takar, az borzasztó romlása az erkölcsnek. Minden lépten a jesuiták működését lehet fölismerni. A jesuita szellem szítja a tüzet. Franciaország bizonyára helyre fogja ütni a hibát és nem sülyed le Spanyolország színvonalára, de e közben mennyi romlás történik. Szívem vérzik e dolgokat látva. Adjon Isten nekünk erőt, hogy kiépülhessük a bajt és újra fölemelkedhessünk!“

Japán. Csodás egy ország és nép. Nem is oly régen, még csak ázsiai, elmaradott, mint akár a khinai. Aztán egyszerre, csaknem egy ugrással, a haladó nemzetek sorába lép. A diktatúrából az alkotmányos monarchiára megy át, a császárnak, mint isteni lénynek imádásából a vallási szabadságra. Értelmes fiait Nyugatra küldi, hogy tanuljanak. A londoni, berlini és párisi egyetemeket egész raja lepi el a japáni ifjaknak. És ezek a fiatal emberek, kik ázsiai kontytyal, befont, hosszú hajjal jelennek meg, csakhamar átalakulnak, az európai szokásokat elsajátítják modorban és viseletben. És a nyugati műveltségnek nem a mázát viszik magukkal, hanem jóérzékük éppen a legjavát tudja kiválasztani, kormányzatból, hadászatból, tudományból, vallásból, mindenből a legjavát. A mint a vallásszabadság törvénye kimondatott, különböző keresztény hittérítők tettek és tesznek kísérletet, de tényleg csakis a protestans vallások iránt mutatnak rokonszenvet. Az amerikai unitáriusok által fentartott collegium és missio s a német szabadelvű protestansok missioja néhány év alatt szép eredményt ért el s kilátásaik mind kedvezőbbek lesznek. Sikerül-e Japán keresztényítése? — az a jövő titka. Annyi csaknem bizonyosnak látszik, hogy e kereszténység nem a róm. katholicismus lesz. Ettől az értelmi látás mellet óvni fogja a gyakorlati élet példája, a tisztán róm. katolikus nemzetek hanyatlása. Ito marquis, ki a khinai háboru alatt volt miniszterelnöke Japánnak, gróf Okuma, a jelenlegi miniszterelnök, gróf Itagaki belügyminiszter és más jeles államférfiak, bár a vallásszabadságnak hívei, nem szívesen látnák Japán keresztényítését. Ez szerintünk annyit jelent, hogy a kereszténység és a buddhismus nagy mérkőzésének Japán lesz az első színtere. És a mérkőzés eredménye, lehet hogy nem a keresztény egyház Japánban, hanem a régi vallás reformatiója a kereszténység által. A mit eddig Japán művelt, ezzel már túl van azon, hogy a buddhismust fentarthassa. Egyetemei, iskolái más irányban hatnak. A lelkek reformatioja kétségtelenül nem fog oly hamar történni, mint a hadsereg gyors átalakítása. De már folyamatban van s a keresztény szellem át fogja alakítani Japán vallásos gondolkozását s létrejön egy új vallás egy más néven, a japáni nemzeti érzésnek megfelelőbb néven. Talán éppen ez az, mire amaz államférfiak gondolnak, miben a vallásra nézve a legjobbat szemlélik, kik az új Japánt megalapították.

A polgáriskola reform-kérdése. Mióta az országos közoktatási tanács a középiskolák tantervének revisiojával elkészült s ezt nyilvánosságra hozta, nincs kérdés, mely a tanügyi közvélemény érdeklődését általánosabban foglalná el, mint a polgáriskola kérdése. Az 1868. évi népiskolai törvény alkotta meg ezt az iskolát; egészében átvette idegen talajából s azóta alkotói is meggyőződhetnek, hogy az életrevalóságáról táplált reményeknek nem felel meg. A polgáriskolák két felső osztálya vagy egészen hiányzik a néptelenség miatt, vagy ha megvan mind a hat osztály, a két felső néptelen. E tapasztalatokon indulva, a polgáriskolai tanári egyesület a polgáriskola önállóvá s életképesse tetele czéljából felirt az országos közoktatási tanácsoshoz. A polgáriskola mellett buzgólkodó törekvések ez irányba egy új középiskolát

akar hét évvel, mely növendékeit a középiskolai érettségi színvonaláig emelné. De ellenkező nézetek is hallhatók. E tapasztalatok hozák felszínre a polgáriskola kérdését, a mely elég érthetetlenül sokak érzékenységét érinti. Legujabban a középiskolai tanár-egyesület budapesti köre foglalt élesen körülvonalmazott álláspontot e kérdésben. Érdekes szóharczoknak nézünk elébe, míg a kérdés megoldódik. A budapesti kör álláspontja a következő: A ma létező középiskolák mellett növendékeit az érettségi színvonala tájáig emelő, új középiskolára nincs szükség. De szükséges oly iskola, mely a 14—15 éves korig elvégezhető és gyakorlati, kisebb közigazgatási s hasonló fokú alkalmazásokra minősít. E czélnak megfelelően a mai polgári iskola alsó négy osztálya, megfelelő tantervi módosításokkal. Ez iskola egyenlően jogosít a középiskola 4. osztályával. A kölcsönös átlépés a két iskola között megkönnyítendő. A budapesti kör felszólítja a társköröket e javaslatai tárgyalására. Mindenesetre érdekes hullámzása a nézeteknek, hogy ma az egységes középiskola általánossá váló jelszava korszakában tapasztalunk más és ellenkező irányu törekvéseket is. Annyi valószínűnek látszik, hogy a kérdéshez első sorban a polgári iskolai tanári körök vannak hivatva hozzászólni, de természetesen az oktatásügy nagy nemzeti fontosságának szem előtt tartásával általános elvi szempontok magaslatáról. (G. K.)

Gyászhir. *Kökösi Serester Sándor*, nyugalm. unitar. lelkész, Háromszékvármegye törvényhatósági bizottsági tagja élete 62-ik évében dec. 11-én elhunyt. Szülőföldjén, Kököshen papskodott 31 évig s nyugalomba vonulva gazdaságát gyarapította. A munkás férfiú halálát neje Jakoles Anna, fia Serester Árpád, testvére Serester Anna, Tóth Józsefné s több rokon fájlatják a legérzékenyebben. Tetemei Kököshen a családi sírboltba helyeztetek nyugalomra.

Olvasóinknak boldog új évet kívánunk s szives és fokozott pártolásukat kérjük.

ARANYKÖNYV.

Az »Ezredéves Emlékalap«-ra tett kegyes adományok.

(Tizennegyedik közlemény.)

203. József Lajos lelkész gyűjtő ivén: József Lajos 1 frt. Páll Sándor 50 kr. Útő András 1 frt. Tana Sámuel 1 frt. Kovács Albert 50 kr. Pálffy Miklós 50 kr. Nagy Dénes 1 frt. Szentiványi Zsigmond 1 frt. Özv. Útő Benjaminné 50 kr. Együtt.....	7 frt — kr.
204. Dr. Hankó Domokos kir. közjegyző h., Szt.-Gothárd.....	5 „ — „
205. Kelemen Árpád lelkész, Kaalból.....	2 „ — „
Összesen....	14 frt — kr.
Az előbbi 13 közl. összege....	1987 frt 90 kr.
Együtt....	2001 frt 90 kr.